

«زندگینامه»

نوشته: مرحوم دکتر محمود نجم‌آبادی

مجله جهان پزشکی، سال سیزدهم - شماره‌های ۵ و ۶
تولد ۱۲۶۵ در شهر آمل
وفات دوشنبه چهارم مرداد ماه ۱۳۳۸ در تهران

خیال می‌نمایند دنیا و مافیها برای آنان خلق و
تیه گردیده و چون نام آدمی بر او گذاردند هر
چه بکند مجاز است جز جسم آدمی و روح
حیوانی چیزی دارا نیستند چرا که:

آدمی را آدمیت لازم است

ورنه جان در کالبد دارد حمار

باری زحمت و تصدیع فراهم نیاورم و به اصل
موضوع بپردازم. پس از مقدمه مختصر بالا که
ذکر آن در مورد مرگ یکی از خادمین جهان
پزشکی ایران لازم بلکه واجب بود به اصل مطلب
می‌پردازم. من تصمیم گرفته‌ام اگر شرح حال
اطبا خدمتگزار کشور را بنویسم چه زنده باشند
و چه به ظاهر از نظرها پنهان آن را در دو قسمت
بیان دارم:

قسمت اول - شرح حالی ظاهری یعنی
تحصیلات و زندگانی و حوادث و اتفاقات و
مقاماتی که عهده‌دار شده‌اند. به عبارت اخیری
شرح زندگی که به زبان فرانسه آن را بیوگرافی
می‌گویند.

قسمت دوم - اثر یا آثاری که در زمان حیات و

هفتاد و سه سال قبل در شهر آمل طفلی به
دنیا آمد که پدر و مادرش نامش را عبدالله
گذارند. این بنده خدا که در حقیقت باید به
راستی وی را نیز خادم برای خلق خدا گفت،
پس از چهل و چهار سال خدمت طبابت به مردم
ایران روز چهارم مرداد ۱۳۳۸ از این عالم خاکی
به جهان جاودانی شتافت و در امامزاده عبدالله
سر بر تراب نهاد.

من اصولاً اهل مجامله نیستم و ذره‌ای میل
ندارم راه اغراق و مبالغه روم، بلکه مایلم اثر یا
آثار همکاران را در جهان پزشکی کشورمان
به عنوان یک درس آیین پزشکی برای همکاران
جوان و مخصوصاً دانشجویان دانشکده پزشکی
بنویسم تا این دسته به خصوص بدانند که:

”زندگی کم عرض و طولی که بشر در آن
غوطه‌ور است پیشیزی ارزش ندارد. آن کس
تواند نام آدمی بر خود نهد که گامی چند برای
خدمت (به خلق) خدا بردارد.“ آنان که تصور
می‌نمایند آنچه که هست و نیست فقط وجود
خودشان است یا آن که خدای ناکرده نزد خود

کرده بودند و به خاطر تحقیق بیشتر در این راه از پذیرفتن این سمت خودداری کردند و ترجیح دادند که از این پس تا آخرین روز زندگانی، شبانه روز خود را فقط وقف مردم سازند. مرحوم دکتر احمدیه نه تنها طبیب ملت ایران بود بلکه از اقصی نقاط دنیا چه به وسیله نامه و چه حضوری بیماران عاصی‌العلاج با ایشان در تماس بودند.

شادروان دکتر احمدیه به خاطر تحقیقات با ارزششان در رشته طب باستانی نایل به دریافت تقدیرنامه‌هایی از مجامع پزشکی و فرهنگی ایالات متحده آمریکا و اتحاد شوروی و پاکستان و ممالک دیگر گردیدند. در سال ۱۳۳۷ مجمع پزشکی طرفدار طب قدیم که مرکزش شهر کراچی می‌باشد ایشان را به عضویت خود پذیرفت و استاد را برای شرکت در کنگره بزرگ خود دعوت به مسافرت به پاکستان کرد. اما آن مرحوم به هیچ وجه حاضر نبود مطب خویش را حتی به طور موقت تعطیل کند و در این صورت از حرکت بدان صوب خودداری نمود.

□ مدت طبابت

مدت طبابت آن مرحوم چهل و چهار سال تمام بود.

□ مولفات

- ۱- جلد اول کتاب "راز درمان" در ۳۶۰ صفحه
- ۲- کتاب "درمان روماتیسم - نقرس سیاتیک" در ۱۰۸ صفحه
- ۳- دو جلد کتاب که تاکنون انتشار نیافته به نام "بیماری‌های عصبی" و جلد دوم "راز درمان".

□ بازماندگان

از مرحوم دکتر عبدالله احمدیه دو دختر و

یا پس از مرگ از همکاران باقی می‌ماند. قسمت اول را همکار دانشمند جوان ما آقای دکتر احمد نبوی که سالیان دراز رفیق و دوست و مصاحب مرحوم دکتر احمدیه و به مانند عبدالواحد جوزجانی در خدمت ابن سینا بوده‌اند به رشته تحریر در آوردند که ضمناً از ایشان سپاسگزارم. اما قسمت دوم را راقم سطور به نظر خوانندگان گرامی می‌گذرانم.

■ شرح حال مرحوم دکتر احمدیه

□ تحصیلات

تحصیلات مقدماتی در مدارس قدیمه آمل و تهران و تحصیلات عالییه را در مدرسه دارالفنون سابق و در مکتب استادان فرانسوی چون پرفسور ژرژ. گاله و گاشه به پایان رسانیده و در سال ۱۳۳۳ هجری قمری برابر با ۱۹۱۵ میلادی به اخذ دیپلم دکترای نایل آمده است. در سال ۱۳۱۴ شمسی برای مطالعات در رشته پزشکی و مشاهده ترقیات این علم در مغرب زمین عازم کشورهای آلمان، فرانسه و بلژیک شد و پس از بازگشت با تجاربی بیشتر ادامه خدمت مردم را در پیش گرفت.

□ مشاغل

طبیب و جراح بیمارستان نظامی احمدیه - ماژور در ارتش - استاد تاریخ طبیعی و پارازیتولوژی در مدرسه طب دارالفنون - ریاست بهداری و قرنطینه بندر پهلوی. آخرین شغلی که در وزارت بهداری به ایشان رجوع گردید پست ریاست بهداری خراسان بود. ولی ایشان توجهی که نسبت به درمان بیماری‌ها از طریق استفاده از گیاهان و روش گذشتگان پیدا

آقای دکتر نبوی و شاگردانش که در مدرسه طب خدمتش را تلمذ نموده‌اند داشت که همه در غم استاد عزادار می‌باشند.

■ آثار مرحوم دکتر احمدیه

دکتر عبدالله احمدیه با آن که دیپلمه طب جدید در ایران بود و چنانکه در شرح حال و مقام وی آمد طبیب و جراح در بیمارستان احمدیه سابق (محل قدیم قورخانه در ایران و محل فعلی قسمتی از تسلیحات ارتش در خیابان سپه روبروی بانک سپه) بود و مدت‌ها به طریقه طب جدید طبابت می‌نمود معلوم نیست به چه علت هم خود را (مصروف) به تشخیص درباره طب قدیم و اصول تداوی با این سبک و توسل به گیاهان و داروها و عقاقیر ایرانی نمود.

وی مدت‌ها در خیابان امیرکبیر (خیابان چراغ برق سابق) جنب پامنار به سبک ایرانی طبابت نموده است و اغلب اطبا ایرانی مشارالیه را به عنوان یک طبیب با درمان به سبک ایرانی می‌شناختند.

مطالعات وی بیشتر با قانون ابن سینا بود و در میان اطبا استادان قدیم و پیشکسوتان بزرگ علم پزشکی ایران ابن سینا را انتخاب کرده بود. از قانون ابن سینا تجارب زیادی داشت. اثر تالیفی وی دو جلد می‌باشد چنانکه در شرح حالش بیان شد.

من شخصاً برای اثر دوم وی که درمان روماتیسم و نقرس و سیاتیک (عرق النساء) از نوشته‌های شیخ الرئیس ابن سیناست که ایشان تحقیق و تطبیق نموده‌اند ارج بیشتری قایل می‌باشم. در این کتاب وی به خوبی از عهده

سه پسر باقی مانده است، سمت‌های هر یک از آنان:

۱- آقای هوشنگ احمدیه متخصص در رشته مهندسی برق از آلمان.

۲- خانم دکتر آذر احمدیه دکتر در تعلیم و تربیت از دانشگاه سوربن فرانسه

۳- آقای اسفندیار احمدیه استاد هنرمند نقاشی و مجسمه‌سازی، پایه‌گذار، طراح و سازنده نخستین فیلم‌های کارتون در ایران.

۴- آقای سیروس احمدیه فارغ‌التحصیل رشته علوم اجتماعی و ژورنالیسم از پاریس، لیسانسیه دانشکده ادبیات و علوم انسانی تهران و دارای درجه تخصصی مدیریت از فرانسه.

۵- خانم منیژه احمدیه دیپلمه رشته خیاطی و هنرهای تزئینی از پاریس

□ تدفین

تشیع جنازه با شکوه فراوانی در روز سه‌شنبه پنجم مرداد ۱۳۳۸ از منزل ایشان واقع در خیابان حقوقی شماره ۱۰۳ انجام گرفت و بنا به خواهش دوستان و مریدان آن روانشاد اتومبیل حامل جسد از طریق خیابان پامنار به سوی گورستان حرکت نمود. در هنگام رسیدن به برابر مطب همه با صدای بلند می‌گریستند چون خانه‌ای که مدت ۴۴ سال درش به روی مردم باز بود و از سراسرش نور امید تشعشع می‌کرد این بار غبار غم از سر و رویش می‌بارید. جنازه با تاجر فراوان و در حضور دوستان، اقوام، مریدان و اهالی سرچشمه و پامنار در گورستان امامزاده عبدالله به خاک سپرده شد.

مرحوم دکتر عبدالله احمدیه پنج فرزند جسمانی و تعداد زیادی فرزند روحانی به مانند

بسیاری از نکات بسیار دقیقه درمان‌های معجزه‌آسای قدما (یعنی همان قسمتی که اروپاییان سالیان دراز است در پی آنند و هر روز به اطراف و اکناف مخصوصاً به مشرق زمین و هندوستان هیات‌هایی از پزشکان و تاریخ طبیعی دانان برای این امر می‌فرستند) توسط دکتر احمدیه و معاونینش میسر می‌گردید.

اما در مورد مکتب و طریقه وی متأسفانه باید گفت که وی پس از مرگش نه مکتب باقی گذارد و نه نماینده‌ای که بتواند کارهای او را تعقیب نماید و این مطلب یکی از نقایص بزرگ در کشور ما می‌باشد. ایشان یکی از نمونه‌های بارز و برجسته معتقدین به اصول طب قدیم بودند که در عین حال به آن طریقه نیز عمل می‌نمودند بدین معنی که عده‌ای از اطبا طرفدار درمان به طریقه قدما هستند و از طب قدیم بسایر تجلیل می‌نمایند اما در عمل اعتنا و التفاتی ندارند ولی دکتر احمدیه، هم نظراً و هم عملاً به طب قدیم معتقد و مومن بود منتهی این نظر را با تعصب مخصوص همراه داشت.

من معتقدم با درگذشت دکتر احمدیه یکی از اطبا دانشمند و عالم به طب قدیم یکی از شاگردان و نمایندگان با وفای رازی و ابن سینا و اهوازی و گرگانی رخت از این کشور بربست.

عمارت، دل ویران دردمندان کن

عمارتی به از این نیست در جهان خراب

خد او را بیامرزد - تهران مرداد ماه ۱۳۳۸

مطالب بیرون آمده است. به علاوه مختصری از اصطلاحات (بسیار) طب قدیم و فارماکوپه مربوط به سه بیماری فوق‌الذکر را بیان داشته‌اند. بنده شخصاً با ایشان بسیار آشنا و مانوس بودم و در طی اجلاس‌های چندی که جهت تاریخ طب و بحث و فحص در اطراف طب قدیم و تاریخ آن با بعضی از همکاران دیگر داشتیم این طور استنباط کردم که شادروان دکتر عبدالله احمدیه می‌خواسته است عموم امراض را از طریق تداوی به سبک طب قدیم درمان نماید و در این امر بسیار متعصب بودند. "تنها همین امر بود که گاهی سلیقه ایشان با بعضی از همکارانشان توافق نداشت".

کسی منکر نیست که طب کنونی فرزندی و زاییده طب قدیم است و این اطبا قدیم و پیشکسوتان جاده را برای اطبا کنونی صاف نموده‌اند. اما نباید منکر طب جدید شد بلکه باید گفت: "که اگر زحمت قدما و خدمات معاصرین نبود طب تا این درجه ترقی نمی‌نمود و باید اجر هر دو دسته را ملحوظ داشت چرا که «چو نیکی کند کس تو پاداش کن»".

باری کمی از مطالب دور افتادیم مقصود آن بود که مرحوم دکتر احمدیه با تمام قوا در فکر زنده نگاهداشتن و احیا اصول درمان و تداوی به طریقه طب قدیم بود و در این راه بسیار کوشا و جاهد بود. فقط دو عامل باعث آن شد که به منظورش نایل نگردد. اول اشتغال فوق‌العاده شبانه روزی‌اش به مطب و نبودن وقت برای مطالعه کافی. دوم نداشتن کمک و یاور.

من شخصاً معتقدم اگر ایشان وقت کافی برای مطالعه یا کمک و یاور می‌داشتند مطمئناً

■ دکتر احمدیه و مکاتب مختلف پزشکی

دکتر احمدیه به مکاتب مختلف طبی با دیدگاه تکمیلی و تلفیقی می‌نگریستند و هدف پزشک را مداوای بیماران و دردمندان با روش‌های کارا، عوارض کمتر و هزینه معقول می‌دانستند و روش‌های جدید پزشکی و روش‌های طب سنتی ایران هر دو برای ایشان اهمیت و جایگاه خاص خود را دارا بودند. ایشان اعتقاد داشتند «پزشک باید سبک جدید و سبک قدیم را بداند و اگر در روش جدید ناامیدی حاصل شد، به روش قدیم بپردازد». که در این صورت بسیاری از امراض صعب‌العلاج درمان خواهند گردید. بر هر طبیب فرض است که از معالجات پیشینیان و خواص داروهای قدیم و موارد استعمال آن‌ها کاملاً آگاهی یابد و در مواقع لزوم بتواند از خود نیز تصرفات و تدبیراتی بنماید. حتی بیماری‌هایی را که پزشکی امروز درمان صحیحی برای آن‌ها ندارد و در واقع عاجز در علاج آن است، به فکر خود با یاری از داروهای قدیم درمان کند و از خویشتن روشی نوین ابداع نماید. بدین ترتیب اگر توانست بیماری را علاج نماید و اگر نتوانست دست کم تخفیفی در رنج و آلام بیمار خواهد داد (۳).

دنیای پزشکی با توجه به مشکلات طب جدید در درمان بعضی از بیماری‌ها، به خصوص بیماری‌های مزمن، حدود ۳-۲ دهه است که دست از اصرار بر روش و مکتبی خاص برداشته است و از هر روشی که بتواند با عوارض کمتر و کارایی بهتر عمل نماید، استقبال می‌نماید و توجه مردم در کشورهای مختلف به صورت بسیار گسترده به مکاتب طب مکمل

«استاد دکتر احمدیه و طب سنتی بالینی ایران»

نوشته: دکتر محسن ناصری

عضو هیات علمی گروه فارماکولوژی، دانشکده پزشکی

دانشگاه شاهد، موسسه مطالعات تاریخ پزشکی، طب

اسلامی و مکمل، دانشگاه علوم پزشکی ایران

دکتر عبدالله احمدیه فرزند میرزا محمد حسن بیک بن دار در سال ۱۲۶۵ هجری شمسی در شهرستان آمل به دنیا آمد و در سال ۱۲۹۴ در رشته طب از مدرسه دارالفنون فارغ‌التحصیل گردید. در سال ۱۳۱۴ برای مدتی به کشورهای اروپایی سفر کرد و در جریان تحولات اخیر دنیای پزشکی قرار گرفت. پس از آن به عنوان یکی از پانزده استاد برجسته مدرسه پزشکی دارالفنون در کنار اساتیدی مانند دکتر لقمان‌الدوله ادهم و دکتر غلامحسین اعلم به عنوان استاد تاریخ طبیعی و انگل شناسی مشغول به کار شد.

استاد در سال ۱۳۲۹ کتاب «راز درمان» و در سال ۱۳۳۲ کتاب «درمان روماتیسم، نقرس و سیاتیک» را منتشر نمودند. در سال ۱۳۳۷ دکتر احمدیه به عضویت مجمع پزشکی طرفدار طب قدیم در شهر کراچی پذیرفته شدند و در سال ۱۳۳۸ دار فانی را وداع گفتند و در امامزاده عبدالله شهرری به خاک سپرده شدند (۲ و ۱). در این مختصر سعی بر این است که به اختصار دیدگاه علمی استاد در رابطه با طب سنتی ایران و کاربرد آن در درمان بیماری‌ها مورد بررسی قرار گیرد.

درمان‌شناسی و علم تدابیر طب قدیم تاکید خاص داشتند. ایشان در مقدمه کتاب راز درمان نوشته‌اند: «باید تشخیص پزشکی امروز به زیور درمان‌شناسی طب پیشین آراسته گردد تا برای بیمار نتایج مفید داشته باشد. در صورت اقتضا باید به فرضیه‌ها و روش تشخیصی پیشینیان توسل جست و به سبک آنان به درمان پرداخت» (۹).

همان طور که ملاحظه می‌شود ایشان در موارد معضلات پزشکی روش تشخیص قدیم را نیز به کار می‌گرفته‌اند و برای حل مشکل مریض از هیچ اقدامی فروگذار نمی‌نموده‌اند.

■ روش طبابت دکتر احمدیه

بررسی آثار استاد و مصاحبه با بیماران و اطرافیان دکتر احمدیه بیانگر این است که استاد در هنگام مراجعه بیماران به شکایات بیمار و همچنین شکایت اصلی او توجه می‌نمودند و سپس معاینه بالینی دقیق و کاملی به عمل می‌آوردند، سپس در صورت نیاز از آزمایشگاه‌ها به منظور آزمایشات پاراکلینیکی و مشاوره با پزشکان متخصص رشته‌های مختلف پزشکی استفاده می‌کردند و در جریان درمان با روش جدید یا قدیم با آزمایش‌های مکرر سیر درمان را پیگیری می‌نمودند (۱۰). ایشان در رابطه با بیماری‌های شایع و روزمره معمولاً به سبک جدید عمل می‌نمودند ولی در رابطه با بیماری‌های صعب‌العلاج و مشکل‌دار که دانش روز از حل آن عاجز بود، مطالب را با تسلط فراوان خود به حیطه طب سنتی ایران و با مبانی مربوطه مورد تجزیه و تحلیل و نهایتاً

جلب گردیده است، به طوری که تعداد مراجعین به مکاتب طب مکمل در آمریکا از سال ۱۹۹۰ تا سال ۱۹۹۷ از ۳۴۰,۰۰۰,۰۰۰ به ۶۲۰,۰۰۰,۰۰۰ مراجعه افزایش یافته است، در حالی که تعداد مراجعین به پزشکان عمومی ۳۳۰,۰۰۰,۰۰۰ مراجعه ثابت مانده است (۵ و ۴). این حرکت و نهضت بزرگ به علت پیشگامی و راهشگایی آنان Medical democratization نام گرفته است (۶).

سازمان بهداشت جهانی به علت عدم دسترسی بسیاری از مردم جهان به خدمات طب جدید (در بعضی مناطق تا حدود ۸۰ درصد) و همچنین کارایی بسیار از روش‌های سنتی که هزاران سال در مناطق مختلف، حافظ بهداشت و سلامت مردم بوده، از سال ۱۹۷۸ توسعه و گسترش طب سنتی را وجهه همت خود قرار داده است (۷) و استراتژی ۳ ساله خود (سال ۲۰۰۵ - ۲۰۰۲) را در رابطه با چگونگی بهره‌گیری هر چه بیشتر از طب سنتی در خدمات بهداشتی و درمانی جوامع مختلف مدون و منتشر نموده است (۸).

با توجه به مطالب فوق اهمیت تاکیدات دکتر احمدیه بر طب سنتی ایران و نقش آن در بهداشت و درمان بیماری‌ها در زمانی که هر گونه توجه به استقلال فکری و فرهنگی و خودکفایی ملی را ارتجاع می‌دانستند بیش از پیش معلوم می‌گردد و نگرش روشن‌بینانه مرحوم استاد را تبیین می‌نماید.

نکته مهم دیگر این که استاد به هیچ یک از مسکاتب فسوق الذکر به صورت مطلق نمی‌نگریستند، بلکه برای اجزا مختلف هر یک از مکاتب ارزش و جایگاه خاص خود را قایل بودند. ایشان بر تشخیص پزشکی طب جدید و

پی برند که در رشته پزشکی قدیم و جدید توأم کار کرده و با مسایل و مشکلات بسیار برخورد کرده باشند. در چنین صورتی است که متوجه خواهند شد ابوعلی تا چه حد تسلط و استیلا در طب داشته و چه نکات مهمی را متذکر و راهنما شده است. کتاب قانون به مثابه حل المسائل ارزشمندی است که راه حل مساله را می آموزند» (۱۱).

■ **استاد و طب سنتی ایران**

دکتر احمدیه هنگام به کارگیری طب سنتی ایران در درمان بیماران به چند اصل توجه عمیقی داشتند و بدون توجه به این اصول مداوا را صحیح و کامل نمی دانستند این اصول عبارتند از:

□ **توجه به مزاج و طبیعت بیمار**

مزاج های نه گانه، (گرم، سرد، تر، خشک، «گرم و خشک»، «گرم و تر»، «سرد و خشک»، «سردتر»، و معتدل) از اصول طب سنتی ایران محسوب می گردند (۱۲) و بدون توجه به مزاج بیمار درمان اساسی و ریشه ای مقدور نمی باشد و در دراز مدت موجب خسارت به مریض خواهد بود.

در طب سنتی ایران به طور کلی طبقه بندی بیماری ها بر اساس مزاج صورت می پذیرد. به عنوان مثال سرد درد یا صداع به صداع گرم، صداع سرد و ... طبقه بندی می شود و درمان هر یک از اقسام صداع، گرچه همگی در علامت سرد درد مشترک هستند، اما متفاوت می باشد و درمان غیر صحیح موجبات بدتر شدن علائم بیماری را فراهم می آورد و این مطلب در طب

تشخیص می دادند و درمان را بر اساس تجربیات حکما و اطبا بزرگ ایرانی و در پاره ای موارد بر اساس تجربیات گرانبهای خود شروع می کردند. ایشان به مستند و مکتوب نمودن پرونده های این گونه بیماران، اهتمام خاص داشتند و علائم و دلایل بیماری و سیر درمان و سیر بیماری و آزمایشات پاراکلینیک را یادداشت می نمودند که نمونه های بسیاری از آن در کتاب های استاد به یادگار مانده است.

ایشان به آثار و تجربیات حکما و اطبا ایرانی علاقه فراوان داشتند و از آثار و کتب ابن سینا، سید اسماعیل جرجانی، رازی، بیادق، صدرالحکما خراسانی، میرزا طاهر تنکابنی، میرزا احمد تنکابنی زاهدی در کتب خود مکرر یاد کرده اند. استاد به ابن سینا و قانون او توجه خاصی داشتند و در این رابطه نوشته اند: «شیخ الرئیس عقاید و روش های درمانی پیشینیان را توأم با نظرات و برداشت های شخصی به گونه ای روشن نگاشته و هر گونه دستور یا نسخه مفیدی را که از پزشکان مقدم به دست آورده به نام آنان در کتاب خود درج نموده است. به همین جهت کتاب قانون بی اندازه مورد توجه و اعتماد اهل فن قرار گرفت، به طوری که در مقایسه آن با کتب پزشکی و آثاری که بعد از ابن سینا نگارش یافت همه بر تفوق و برتری این اثر ارزنده اعتراف نموده و در درمان بیماری های سخت، رای و دستورات این پزشک عالی مقام را دلیل و راهنمای عملیات خود قرار داده اند، زیرا راز تشخیص و راه درمان را بهتر از قانون در جایی نیافته اند. بدیهی است کسانی می توانند به این راز علمی

کل سیستم و نیروهای مربوطه می دانند و علت درگیری یک عضو خاص مانند چشم را ضعف ذاتی و یا اکتسابی آن عضو بیان می نمایند. بنابراین در درمان نیز ابتدا به کل مزاج فرد و تقویت اندام های اصلی و رئیسی مانند دستگاه گوارش و کبد، مغز و انرژی ها و قوای مربوطه توجه می شود و سپس به عضو درگیر می پردازند. با توجه به مطالب فوق مکاتبی مانند طب سنتی ایران، طب سنتی چینی، آیورودا، هومیوپاتی در زیر گروه طب کل نگر (Medicine Holistic) طبقه بندی می شوند و امروزه این مکاتب جایگاه خاصی در طب مکمل پیدا نموده اند (۸، ۷، ۶، ۵، ۴).

در دست نوشته های استاد که هنوز به زینت طبع آراسته نشده است و به همت خانواده محترم استاد در اختیار دانشکده پزشکی شاهد قرار گرفته (۱۵)، دست نوشته ای وجود دارد با این مضمون: «در بروز هر مرضی باید سه چیز را توأم در نظر گرفته، معالجه کنند:

اولاً - توجه به دستگاه گوارش و لینت مزاج

دوماً - رعایت اعصاب و حالات نفسانی

سوماً - مرض و یا دردی که بروز کرده و

مریض از آن شکایت دارد»

□ توجه به دستگاه گوارش

دستگاه گوارش نقش کلیدی و مهمی را در طب سنتی ایران بر عهده دارد. غذایی که مصرف می شود تحت اثر ترشحات دستگاه گوارش و حرکات معدی به کشکابی به نام کیلوس معدی تبدیل می شود. کیلوس معدی سپس توسط عروق ماساریقا یا مزانتریک جذب شده و به کبد رفته و طبخ و نضج می یابد که به آن کیموس

سنتی ایران از اهمیت فوق العاده ای برخوردار است. استاد دکتر احمدیه نیز در طی تجربیات و مطالعات خود به عمق این تجربه توجه داشته اند و در مقدمه کتاب «راز درمان» مرقوم داشته اند: «در آغاز طبابتم در بیمارستان احمدیه متوجه شدم با وجود نهایت دقت و توجهی که نسبت به بیماران عفونی به عمل می آمد باز نتایج بدانگونه که باید موافق انتظار نمی گشت، ولی همین که به زودی داروهای گیاهی با درمان همراه گردیدند تلفات بسیار کاهش یافته و به همین نسبت نیز عوارض رخ نمی داد» (۱۳) و در جایی دیگر می فرمایند: «در ضمن معالجات خود متوجه شدم اگر داروهای گیاهی را برابر تحقیقات و فرضیه گذشتگان با گرمی و سردی طبایع هماهنگ ساخته و به بیمار بدهم نتیجه دلخواه حاصل می گردد و اگر برخلاف آن رفتار شود به زیان بیمار تمام شده و گاه حالتی خطرناک خواهد یافت» (۱۴).

□ توجه به کل بدن سپس عضو درگیر

یکی دیگر از تفاوت های اساسی بین طب سنتی ایران و طب جدید، دیدگاه متفاوت آن ها نسبت به عضو ضایعه دیده و درگیر می باشد. در طب جدید معمولاً با شرح حال و معاینه و امکانات آزمایشگاهی ضایعه Localized و عضو درگیر و نوع پاتولوژی در صورت نیاز مشخص می گردد و در درمان توجه پزشک معطوف به بهبود عضو درگیر و عملکرد آن می شود، در حالی که در طب سنتی ایران یک عضو در مجموعه اعضا و نهایتاً در یک پیکر صاحب درک و شعور خاص دیده می شود و علت درگیری یک عضو را اختلال در عملکرد

گیرد. دکتر احمدیه در این رابطه می‌فرماید: «به کارگیری این داروها بر حسب شدت و ضعف بیماری و نیز جنسیت، سن و حرفه و طبیعت خاص بیمار فرق خواهد کرد. مهم‌تر از همه آن‌که باید فهمید بیمار زاده و اهل کدام شهر و منطقه است. آیا زادگاهش در مناطق خشک مانند یزد، کرمان و کاشان است یا در مناطق مرطوب همچون گیلان و مازندران؟ باید مطلع شد که بیمار اهل این مناطق است یا مقیم آن نواحی شده است؟ باید دانست که نحوه زندگی او چگونه است؟ شهری است یا روستایی یا ایلاتی؟ صحراگرد است یا کوه‌نشین؟ باید از نوع خوراک و سبک زندگی او آگاهی یافت، آنگاه با مطابقت وضعیت خاص او نسخه داد. نکته مهم دیگر آن است که پزشک توجه به امکانات مالی و منطقه‌ای و وسع بیمار نیز بکند (۱۹).

■ کتاب راز درمان

جلد اول این کتاب با تنظیم مرحوم استاد در سال ۱۳۲۹ منتشر گردید. استاد در این کتاب ثمره تجربیات پزشکی ۳۰ ساله خود را با سخاوتی خاص خود، در اختیار خواننده مشتاق قرار داده و راز و سری را پوشیده نگذاشته‌اند و یکی از علل اهمیت و جاذبه این کتاب همین نکته است و استاد در نام کتاب نیز به این نکته ارزشمند توجه داده‌اند، «راز درمان». در این کتاب به طور اختصار بیماری‌های مختلفی که اکثراً جز معضلات طب جدید محسوب می‌گردند، با دیدگاه خاص استاد شرح گردیده است و معمولاً علت، علایم و به طور مفصل‌تر درمان، مورد بررسی قرار گرفته است و در

کبدی اطلاق می‌شود. مواد خروجی از کبد که وارد گردش خون می‌شوند حاوی مقادیر مختلفی از اخلاط چهارگانه دم، بلغم، صفرا و سودا می‌باشد (۱۶).

طبق نظریه حکما طب سنتی، تعادل این اخلاط چهارگانه نقش مهمی در حفظ سلامتی دارد و بسیاری از بیماری‌ها به علت عدم تعادل این اخلاط حاصل می‌گردد، بنابراین عملکرد صحیح دستگاه گوارش در عملکرد صحیح بقیه اعضا نقش مهمی بازی می‌نماید. استاد دکتر احمدیه در این رابطه می‌فرماید: «پیشینیان در درمان بیماری‌ها، تخلیه روده و تصفیه مزاج را از اهم امور شمرده و در این کار اصرار و ابرام زیاد داشتند و بقیه معالجات را در درجات بعد قرار می‌دادند، نگارنده نیز همین روش را برگزیده‌ام، چون یبوست و اختلال گوارشی یا موجب هر بیماری است یا شریک و یار آن مرض» (۱۷).

□ استفاده صحیح از داروها و دیگر تدابیر طبی

طب سنتی ایران به دو قسمت طب نظری و طب عملی طبقه‌بندی می‌گردد. در طب نظری کلیه اصول و مطالبی که برای تشخیص ضروری است مورد بررسی قرار می‌گیرد و در طب عملی یا علم تدابیر مسایل مربوط به روش‌های مختلف درمانی مانند رژیم غذایی، دارو، حرکت‌های بدنی، مسایل فکری و روانی و کلیه مطالب لازم برای درمان مورد بحث قرار می‌گیرد (۱۸). در طب سنتی ایران هر مریض شخصیت خاصی است که باید هنگام استفاده از دارو و درمان این شخصیت مورد توجه قرار

برخورد کرده و آن‌ها را مداوا نموده است، سخن به میان آمده است. در بسیاری از موارد مریض با تشخیص دیگر اساتید، درمان و بهبود کامل یافته و از سلامت برخوردار شده است. از جمله این بیماری‌ها به عنوان مثال می‌توان از سر دردهای مقاوم، دیابت، فشار خون، آسم، سنگ کلیه، آلومینوری، اورمی، ورم پروستات (BPH)، جنون، واریس و سرمازدگی شدید انتباهها را نام برد.

ایشان در آستانه جشن هزاره ابن سینا که در تهران برگزار شد، با اطمینان کامل از تجربیات حکمای طب سنتی ایران و دانش خود، متنی را در روزنامه اطلاعات تحت عنوان «به افتخار جشن هزاره ابوعلی سینا» به این شرح انتشار می‌دهند: «مکتب پزشکی ابن سینا با روش و داروهای مخصوص، بسیاری از امراض صعب‌العلاج مزاجی، از قبیل سنگ کلیه، آلومینوری، اورمی، ورم پروستات، فشار خون، مرض قند و غیره را به سهولت معالجه می‌کرد که طب امروزی از آن‌ها به کلی بی‌خبر است. استادان و متخصصان خارجی تا قبل از انعقاد این جشن می‌توانند بعضی از آن‌ها را عملاً ببینند» (۲۰) و همچنین در نامه‌ای که خطاب به وزیر بهداشتی وقت در رابطه با درمان بعضی بیماری‌های مجاری ادرار و سنگ کلیه بدون جراحی، به ویژه برای افراد کهنسال که جراحی مقدور نمی‌باشد، آمادگی خود را برای انجام تجربیات بالینی زیر نظر وزارت بهداشت اعلام می‌نماید. در قسمتی از این نامه آمده است: «از تاریخ وصول این نامه تا دو ماه بیمارانی را که به بیماری‌های فوق مبتلا هستند

پایان هر فصل نمونه‌هایی از شرح حال بیماران مربوطه همراه با ذکر معاینات، روش‌های پاراکلینیکی، تشخیص ابتدایی و درمان‌های مختلف سنتی و گاه جدید و همچنین در صورت تغییر در تشخیص اولیه، تشخیص نهایی مکتوب گردیده است. یادداشت‌های روزانه با دقت و اختصار در رابطه با چگونگی وضعیت مریض، شرح کامل نسخه‌های سنتی با تعداد مصرف آن‌ها و روش تهیه و پاسخ‌دهی مریض به آن‌ها و تغییرات خاصی که به علت عکس‌العمل بیمار در داروها و یا مقدار آن‌ها داده شده، توضیح در مورد علت انتخاب یک دارو و اضافه یا حذف کردن داروی دیگر، همه و همه از نکات بسیار آموزنده و بی‌نظیر در تاریخ طب سنتی ایران می‌باشد و این موجب شده است که بتوان از مرحوم استاد عبدالله خان احمدیه به عنوان «احیاگر طب سنتی بالینی ایران در عصر معاصر» نام برد.

■ دکتر احمدیه و بیماری‌های صعب‌العلاج

احاطه علمی جدید و قدیم، سخت‌کوشی و صداقت استاد موجب شده بود که بیماران صعب‌العلاج از اقصی نقاط کشور و حتی دنیا برای استفاده از این سرچشمه دانش به پامنار محل استقرار مطب بدون منشی دکتر مراجعه نمایند، و ایشان نیز با تلاشی فوق‌العاده در پی یافتن پاسخ مشکلات طبی بدون پاسخ، تا پاسی از شب در متون طب سنتی ایران به کاوش و تفکر بپردازد. در کتاب‌ها و دست‌نوشته‌های استاد از بیماران مختلفی که استاد با آن‌ها

آن مقام و اولیای وزارت بهداشتی به اثبات رسید و به اثبات ادعایم یقین حاصل فرمودند، امر و مقرر فرمایند مراتب را اعلام و حق امتیاز تهیه دارو را برای آن وزارت محفوظ داشته و منافع حاصل از آن را به مصرف امور بهداشتی کشور برسانند و یا به طور ارمغان دارو را تقدیم عالم طب نمایند» (۲۱).

و بیماری آن‌ها به تشخیص و تصدیق اطبا مورد اعتماد آن وزارت رسیده و جز عمل جراحی چاره دیگری نداشته باشند به اینجانب ارجاع نمایید تا معالجه آنان را به طور رایگان انجام داده و پس از بهبود، آن‌ها را جهت معاینه نهایی اعزام دارم. در صورتی که با این آزمایش و تجربه، خاصیت حقیقی داروی اکتشافی اینجانب برای

منابع

۱. احمدیه، عبدالله، راز درمان، جلد اول، انتشارات اقبال، چاپ دوم، ۱۳۶۳، صفحه ۲۱ - ۱.
۲. احمدیه، عبدالله، درمان روماتیسم، نقرس و سیاتیک، انتشارات صفی علیشاه، چاپ دوم، ۱۳۶۱.
۳. مرجع ۱، صفحه ۹۱ - ۹۰.
4. NCCAM, Expanding horizons of Health care, 2001, page 8.
5. White house commission on complementary and alternative medicine, 2002.
6. WHO, The promotion and development of traditional medicine, 1978.
7. WHO, WHO traditional medicine strategy 2002-2005, 2002.
8. Jonas W.B., Essentials of complementary and alternative medicine, 1999, page 6.
۹. مرجع ۱، صفحه ۲۰.
۱۰. گودرزی، فرامرز، مقدمه مرجع ۱.
۱۱. احمدیه، عبدالله، راز درمان، جلد دوم، انتشارات اقبال، چاپ اول، ۱۳۷۷، صفحه ۱۱.
۱۲. چغمینی، محمد بن محمد، قانونچه در طب، ترجمه و تحشیه دکتر محمد تقی میر، انتشارات دانشگاه علوم پزشکی ایران، ۱۳۷۵، صفحه ۴ - ۳.
۱۳. مرجع یک، صفحه ۲۲.
۱۴. مرجع یک، صفحه ۲۳.
۱۵. احمدیه، عبدالله، راز درمان، جلد سوم، انتشارات اقبال، چاپ اول، ۱۳۸۰، صفحه ۲۱۰.
۱۶. مرجع ۱۲، صفحه ۱۰ - ۴.
۱۷. مرجع یک، صفحه ۲۱.
۱۸. منبع ۱۶.
۱۹. مرجع ۱۱، صفحه ۵۹.
۲۰. مرجع ۱۵، صفحه ۲۰۲، به نقل از روزنامه اطلاعات، مورخه ۱۳۳۱/۷/۲۴.
۲۱. مرجع ۱۵، صفحه ۲۱۰، به نقل از روزنامه پرورش، شماره ۴۲، مورخه ۱۳۲۴/۱/۱۸.

■ تبریک سال نو

همکار عزیزمان آقای دکتر اسودی از تبریز همه ساله با خط زیبا و نوشته پرمحبت همکاران خود را مورد تفقد قرار می دهند و به همین مناسبت نامه ایشان را در رازی و خوانندگان دومین شماره سال جدید عیناً درج می نماییم. از دیگر همکارانی هم که با فرستادن کارت یا نامه مشوق و راهنمایمان بوده اند متشکریم و از خداوند متعال برای ایشان و تک تک همکاران آرزوی سالی با سلامت، برکت و موفقیت داریم.

■ گام هایتان استوار باد!

« ... در این روز خجسته از خداوند متعال

اراده ای قوی

گامی استوار

بازوانی پرتوان

روزی وسیع

و شادکامی مدام

برای ادامه فعالیت های شما خواهیم.

مقدم بهار و سرفصل روئیدن و نوشدن، با امید تداوم فصل های سبز زندگیتان و با آرزوی شکوفایی و سرسبزی در لحظه لحظه های عمرتان بر شما مبارک باد.»
سنندج - دکتر محمد تقی نادری - داروساز

■ کاهش مارژین دارو

« ... یک بار دیگر همکاران ما در وزارت بهداشت، مارژین داروهای وارداتی را کاهش دادند، چنین تصمیماتی ادامه روند ضعیف بودن اقتصاد دارو را تشدید خواهد کرد و ما هم چنان در اول وصف مشکلات داروسازی مانده ایم.»
تهران - امضا محفوظ - داروساز

■ سال پاسخگویی و بیمه ها

« ... سازمان بیمه خدمات درمانی و بیمه نیروهای مسلح مطالبات داروخانه ها را با تاخیر فراوان می پردازند و مدتی است قرارداد جدیدی را تنظیم کرده و هر گونه تعهد پرداخت برای